

60 jaar Israël: Een nieuw geluid (deel 2)

Ruben Hadders

De wereld staat eind negentiende eeuw aan de vooravond van grote veranderingen. De Jodenhaat in Europa is sterker dan ooit te voren, het Ottomaanse Rijk is haar glorie dagen voorbij en landen als Frankrijk, Groot-Brittannië en Rusland vechten om de macht in het nieuwe Westen. Een conflict waarin Palestina en het zionisme een sleutelrol zouden vervullen.

Sinds 1516 maakte Palestina al bijna vier eeuwen deel uit van het Ottomaanse Rijk. Eind 19e eeuw begon dit rijk steeds meer macht te verliezen, enerzijds door onverschilligheid van de regerende sultans, maar ook door opkomende Europese machten als Frankrijk, Groot-Brittannië en Rusland. Met de Britten onderhielden de Ottomanen aanvankelijk een goed contact. Toen Napoleon in 1798 Egypte had veroverd, vochten zij tegen de Fransen, waardoor Napoleon niet verder kon oprukken in het Oosten. Toch was dit het begin van het einde, de glorie dagen van het eens zo machtige, islamitische rijk waren voorbij. Het Ottomaanse Rijk werd slecht bestuurd en kwam halverwege de 19e eeuw bekend te staan als de ‘zieke man van Europa’. Frankrijk, Engeland en Rusland willen de tandeloze leeuw voorgoed temmen. Het wordt een prestigeduel, want geen van deze mogendheden gunt de ander de overwinning op de Ottomanen.

Lawrence of Arabia

In 1908 sluit de Turks-nationalistische leider Enver Pasja in het geheim een verdrag met de Duitsers. Hij bewondert de militaire cultuur van de Duitsers en ziet veel overeenkomsten met zijn eigen nationalistische ideeën. Als in 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbreekt, kiest hij dan ook de kant van Duitsland. De Britten daarentegen sluiten een verbond met de Arabieren, die zich al lange tijd ergeren aan de Ottomaanse overheersing. Zij willen zelf een grote macht in het Midden-Oosten oprichten. Dit verbond is vooral te danken aan het werk van verbindingsofficier Thomas Edward

Lawrence, beter bekend als de legendarische ‘Lawrence of Arabia’. Hij weet Hoessein ibn Ali, emir en grand sjarief van Mekka, over te halen om tegen de Ottomanen te vechten. In ruil daarvoor beloven de Britten, bij monde van de hoogcommissaris MacMahon, de droom van een groot, onafhankelijk Arabisch rijk te ondersteunen.

Het Sykes-Picotverdrag

In juni 1916 komt Hoessein, met financiële steun uit Groot-Brittannië, in opstand tegen de Ottomanen wat het begin inluidt van de Arabische opstand. Hij weet niet dat de Britten nog geen maand eerder in het geheim het Sykes-Picotverdrag hebben gesloten met de Fransen, waarin grote delen van het Midden-Oosten tussen beide landen werden verdeeld. Er zou een niet nader gespecificeerd internationaal bestuur komen rondom Jeruzalem en in grote delen van Palestina.

De Balfour Declaratie

Lord Victor Rothschild, een belangrijk zionistisch leider in Groot-Brittannië, ontvangt in 1917 een brief van de minister van Buitenlandse Zaken, Lord Arthur Balfour. Die schrijft: “De regering van Zijne Majesteit staat welwillend tegenover de oprichting in Palestina van een nationaal tehuis voor het Joodse volk en zal zich naar haar beste mogelijkheden inspanningen getroosten om het bereiken van dat doel te vergemakkelijken, waarbij vanzelfsprekend niets gedaan zal worden dat afbreuk zou kunnen doen aan de maatschappelijke en godsdienstige rechten van de niet-joodse gemeenschappen in Palestina, of aan de rechten en politieke status die Joden genieten in welk ander land dan ook”.

Joodse nederzettingen

Als in 1918 een einde komt aan de Eerste Wereldoorlog, zijn er met steun van de beroemde en machtige Rothschild-familie al een aantal grote Joodse nederzettingen in Palestina ontstaan. De eerste was in 1878 opgericht onder de naam ‘Petach Tikva’ (‘deur van hoop’, Hos. 2:14). Tegenwoordig is dit de op twee na grootste industriestad van Israël, met vestigingen van grote internationale bedrijven als IBM, Intel en GlaxoSmithKline. De tweede nederzetting, Rishon LeZion, werd vier jaar later opgericht en kwam tot grote bloei door investeringen van Edmon James de Rothschild. Tegenwoordig is dit met ca. 225.000 inwoners de vierde grootste stad van Israël. Het winkelcentrum Rothschild Center en de Rothschild Street markeren de enorme invloed van de

bankiersfamilie.

Eind 19e eeuw hadden Joden grote stukken land gekocht van de Ottomanen. In 1887, tijdens de eerste aliya van Russische Joden, werd ten noordoosten van Jaffa de wijk Neve Zedek gebouwd. Er kwamen steeds meer Joden naar Palestina, dus ontstonden er ook meer wijken. In 1910 werden de eerste wijken van Tel Aviv ('Lenteheuvel') gesticht, naar de Hebreeuwse vertaling van het manifest Alt-Neuland van Theodor Herzl (oorspronkelijk afkomstig uit Ezechiël 3:15).

Tegenstrijdige beloften

Na de oorlog krijgt Groot-Brittannië in 1920 door de nieuwe Volkerenbond het mandaat over Mesopotamië en Palestina toegewezen. Frankrijk krijgt het mandaat over Syrië en Libanon. Groot-Brittannië zit echter met een probleem: het kan onmogelijk het Sykes-Picotverdrag, de Balfour Declaratie én de eerder gemaakte belofte door MacMahon nakomen, omdat deze afspraken ten diepste tegenstrijdig met elkaar zijn.

Om toch enigszins tegemoet te komen aan de belofte van MacMahon, worden de zonen van Hoessein ibn Ali tot koning benoemd onder Brits mandaat. Faisal werd aanvankelijk koning van Groot-Syrië, maar moet uiteindelijk genoegen nemen met koninkrijk Irak. Abdullah wordt emir van Transjordanië. De Britse invloed is echter groot. Het Arabische Legioen wordt door de Britten getraind en is zó sterk, dat Abdullah één van de machtigste Arabische leiders wordt. Toch voelen de Arabieren zich bedrogen door het Westen. De basis voor het latere conflict tussen de Arabische wereld aan de ene kant en Israël en het Westen aan de andere kant, is daarmee gelegd.

Lees ook deel 3, slot van 'Een nieuw geluid'.